

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שבת נחמו

(חלק יט)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שבת נחמו *

אלעזר בן עזריה ור' יהושע ור' עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל התחילו בוכין ור"ע משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו⁵ והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק דכתיב⁶ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה

א. אודות כפל לשון הכתובי „נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם“, איתא במדרש²: לקו בכפלים ומתנחמים בכפלים. וצריך להבין – מהו המובן והתוכן דנחמה בכפלים?

ולאידך, ידועה הקושיא בפשטות: מהו החידוש בזה ש„מתנחמים בכפלים“ כיון ש„לקו (גם כן) בכפלים“?

ויובן בהקדים הביאור בסיום מסכת מכות, שאף שם מצינו כפל לשון של נחמה – „עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו“³; ואף שם מדובר אודות ענין החורבן והגלות, ועל זה בא כפל הלשון „ניחמתנו“⁴.

וע"פ הידוע, שהענינים שבתורה שבכתב מתפרשים ומתבארים בתורה שבעל-פה – הנה עד"ז הוא בנדון דידן.

ב. איתא בגמרא בסיום מסכת מכות: וכבר היה רבן גמליאל ור'

* וסיום מס' מכות.

(1) ישע' מ, א. הפטרת פרשתנו.

(2) ילקוט ישע' שם.

(3) ראה חדא"ג שם „מצינו כל הנחמות בלשון כפול נחמו נחמו עמי“ ובכמה מפרשי התורה בריש פרשתנו מבואר סיום מס' מכות. ראה עקידה, ראש דוד. ועוד.

(4) להעיר על השייכות המיוחדת דסיום מס' מכות (ב' סיפורים דלקמן) לתוכן המס', בו מדובר בנוגע לגלות פרטי „אלו הן הגולין“ (וכן בתחלת המס'), וכן לפרשתנו (ד, מא ואילך), „אז יבדיל משה שלש ערים גו' לנוס שמה רוצח גו'“, דגם גלות הכללי שייכת לשופך דם האדם כו' (ראה לקו"ת במדבר יג, ג. ועוד). וערי מקלט הם גם כפרה (מכות ב, ב. ובכ"מ) – דוגמת הגלות.

(5) כ"ה סדרם בגמ' ובע"י ואיכ"ר וילקוט (דהערה 12. ובילקוט אי', רבי אלעזר" סתם). אבל בספרי (דלקמן שם) מקדים ר"י לראב"ע. וראה דק"ס.

(6) כ"ה ברוב דפוסי הש"ס (הובאו בדק"ס), ועד"ז באיכ"ר וספרי (דהערה 12). ובע"י „של ארם“. ובכמה דפוסים „של בבל“. וכנראה סיבת השינויים – מפני בקורת המלכות.

(7) ראה בע"י: עו"כ הללו. ובדק"ס: שגוים הללו.

(8) במדבר א, נא. ג, יו"ד. יח, ז.

(9) ישע' ח, ב.

מעשיהם והנהגתם בפועל של גדולי התנאים (בהלכה); ובכרייתא נתפרשו שמותיהם ובכללם ר' עקיבא, ד"כולהו (כל תורה שבעל-פה) אליבא דר"ע"¹⁷ – ואם כן, מובן בפשטות שיש בדברים אלו כמה סברות שנוגעות להלכה.

ובפרט שבמאורע השני לא נאמר רק „התחילו הן בוכים ור"ע משחק“, אלא מובא גם מנעשה של הלכה בפועל: „כיון שהגיע להר הצופים קרעו בגדיהם“ – „דדינו ליעבד הכי“¹⁸.

על-פי כל הנ"ל צריך להבין, כלשון הש"ס בכמה מקומות, „במאי קמיפלגי“ – מה הן הסברות ההלכתיות, שהן הטעם והסיבה למחלוקת החכמים הנ"ל עם ר' עקיבא, ומן הקצה אל הקצה – מ„בוכין“ ועד „משחק“? ואע"פ שסיום המעשה בגמרא הוא „אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו“, הרי מובן שלהוה-אמינא שלהם – ש„התחילו בוכין“ – יש מקום בסברת ההלכה; ובפרט שבסיפור הראשון לא נזכר שאמרו „עקיבא ניחמתנו“, וכדמשמע גם מזה שתשובת ר"ע במאורע הראשון לא מנעה מהם לבכות במאורע השני – „שוב פעם אחת וכו'“.

ג. גם צריך להבין כמה דיוקים בתוכן והמשך העניינים בסיפורים הנ"ל¹⁹, ומהם:

(א) מהי שאלת ר"ע „מפני מה אתם בוכים“ – הלא זהו דבר הפשוט,

ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב¹⁰ לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב¹¹ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו¹².

והנה, אע"פ שדברי הגמרא הנ"ל הם מחלק האגדה שבתורה, וכלל הוא שאין למדין הלכה מאגדה¹³ – אין הדברים אמורים אלא כשהלימוד מן האגדה הוא בסתירה להלכה, אבל כשאין סתירה ביניהם, שפיר למדים עניני הלכה מאגדה וסומכים על כך למעשה¹⁴.

ועוד: אפילו אם תמצי לומר שהלכה למעשה בפועל אין למדים מאגדה¹⁵, הרי סברא בהלכה אפשר ללמוד ממנה.

נוסף על הנ"ל, בנידון דידן אלו רק דברי אגדה, אלא מעשה רב¹⁶,

(10) מיכה ג, יב.

(11) זכריה ח, ד.

(12) ב' סיפורים הנ"ל הובאו גם בספרי עקב

יא, טו. ילקוט שם. איכ"ר פ"ה, יח. בכמה שינויים.

(13) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

(14) ס' הישר לר"ת ס' תרי"ט. וראה שד"ח

כללים מערכת א' אות צה, אנציקלופדי

תלמודית ערך אגדה.

(15) שו"ת נוב"י מהדו"ת חיו"ד ס"י קסא. וראה

שד"ח ואנציקלופדי' שם.

(16) שבת כא, א. וש"נ. וראה ב"ב קל, ב.

וברשב"ם שם.

(17) סנהדרין פו, רע"א. וש"נ.

(18) פ"י רבינו גרשום. ונוגע לשקו"ט בהלכה

– ראה טושו"ע או"ח תסק"א ס"א וב'. צפנת

פענח למכות. לקמן הערה 35.

(19) כמה דיוקים דלקמן הם במפרשי הש"ס

והע"י.

דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה
אפילו על תנאי לא חזר בו?"

(ה) למה תפס ר"ע את הנבואה, ציון
שדה תחרש" דוקא, ולא נבואה אחרת
(קודמת) אודות החורבן (והגאולה)?

(ו) לשם מה פורטו בגמרא
שמותיהם של כל התנאים הללו? —
הלא מה שנחנף בעיקר הוא להשמיענו
שדעתו והנהגתו של ר"ע היתה שונה
משלהם, ואם כן, היה אפשר לומר על-
דרך שמצינו בכמה מקומות: כבר היו
ר"ע וזקנים וכו',²⁴ וכיוצא בזה.²⁵

(ז) למה רק במאורע השני אמרו
חכמים (על תשובת ר"ע), "עקיבא
ניחמתנו", ולא במאורע הראשון?

(ח) "בלשון הזה אמרו לו עקיבא
ניחמתנו עקיבא ניחמתנו" — מה פשר
כפל (כל) הלשון?²⁶ והדיוק בהדגשה
"בלשון הזה אמרו לו"?

23) והובא גם בספרי ילקוט ובאיכ"ר שם.

24) להעיר מקדושין מ, ב: "וכבר הי' ר"ט
וזקנים מסובין כו'".

25) ראה ב"ר פ"כ, ד: "כיון שעלו הזקנים
לרומי כו'" ומשמע שזה הי' באותה ההליכה
ואותם הזקנים, ואינו מפרש שמות כולם. משא"כ
במע"ש פ"ה מ"ט, כי שם נוגע שמות כ"א
שאליהם שייד מעשר זה. וכן בסוכה (מא, ב)
אגב אורחא קמ"ל דינים: ישראל ת"ח וכהן
ת"ח מי קדם, ועוד (וראה הגש"פ (קה"ת) ע'
טז). נתבאר בארוכה בהתועדות, וכן בנוגע לבי"ר
הנ"ל ואי"כ.

ולהעיר מסנהדרין קא, א: כשחלה ר"א נכנסו
תלמידיו לבקרו כו' התחילו הן בוכין ור"ע משחק
כו'. ולא נזכר שמות תלמידיו רק דר"ע. וראה
לקמן שם: נכנסו ארבעה זקנים לבקרו ר"ט ורי"
וראב"ע ורע"ק.

26) בספרי, "ובלשון הזה אמרו לו עקיבא
עקיבא נחמתנו". אבל בילקוט שם (שהוא קרוב
ללשון הספרי): עקיבא נחמתנו נחמתנו. ובאיכ"ר

שכאשר נשמע קול המונה של רומי כו'
שהחריבה את בית המקדש, ובפרט
(במאורע השני) כשנראה בעין בית
המקדש בגודל חורבנו, "שועל שיצא
מבית קדשי הקדשים" — הדבר צריך
לעורר אבלות ובכיות.

(ב) יתר על כן קשה: המתואר
בסיפור השני, "כיון שהגיעו להר
הצופים קרעו בגדיהם", פירושו
בפשטות שגם ר"ע עשה כן (כדמשמע
מסתמת ומהמשך הלשון) — היינו
שגם ר"ע היה בצער בשעת מנוסה על
חורבן בית המקדש — ואם כן, מה
פשר שאלתו לאחר מכן, "מפני מה
אתם בוכים"?

(ג) הפסוק, "והזר הקרב יומת"
אינו מדבר בכניסה של זר לקדש
הקדשים, אלא בזר העושה עבודה
בבית המקדש*¹⁹. ומאחר שהתנאים
בקשו להדגיש אשר (אפילו) הכניסה
לקדש הקדשים אסורה, היה להם
להביא את הפסוק²⁰, "ואל יבוא בכל עת
אל הקודש", שבו מפורש שאפילו כהן
גדול אסור לו להכנס לקדש הקדשים
ככל השנה²¹.

(ד) מה היתה סברת הקא-סלקא-
דעתך של ר"ע, "עד שלא נתקיימה
נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא
תתקיים נבואתו של זכריה" — איך
יתכן ספק בנבואה שמא לא תתקיים
חו', ובפרט על-פי מאמר רז"ל²², "כל

* 19) רמב"ם רפ"ט מהל' ביאת מקדש. וראה

רש"י עה"ת במדבר א, ג, י.

20) ר"פ אחרי.

21) כמו שהקשה בערוך לנר כאן. ועוד.

22) ברכות ז, סע"א.

ה. אבל על-פי הנ"ל צריך להבין:

(א) הצריכותא של כל השלשה – מהו החידוש בשיטת ר"ע בכל אחד משני סיפורים אלו, וכן בהוראה „לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד“?

(ב) „לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד“ הוא כלל שלא מצינו בו מחלוקת, וכן נפסק בשלחן-ערוך³¹, וממילא לא מסתבר שהתנאים ר"ג ראב"ע ור"י חלקו על כך³²; וביותר יש להקשות – שאפילו במאורע השני, שבו אכן אמרו „עקיבא ניחמתנו“, עדיין אין הכרח שחזרו בהם מדעתם.

(ג) לפי הנ"ל היה לו לר"ע לציין בתשובתו את נקודת שיטתו – „כל דעביד רחמנא לטב עביד“ (ולאחר מכן להוסיף (אם יש הכרח בדבר) את הראיה הפרטית).

ו. ויובן בהקדים הביאור בדברי הגמרא בפשטות.

הטעם לתמיהת ר"ע „מפני מה אתם בוכים“ הוא – מאחר שהתחילו לבכות רק כאשר שמעו קול המונה של רומי וכו', ולא לפני כן, מוכח שבכיתתם לא

71

המהרש"א²⁷ כתב לבאר על זה (קושיא ז' וח'): „כפלו הדברים ע"ש שני המעשים שזכר“. אבל גם תירוץ זה דורש הסבר: הלא שני המעשים היו בהפסק זמן ומקום²⁸ – המעשה הראשון היה כשהיו מהלכין בדרך, בהתקרבם לרומי, והשני („שוב“) היה כשהיו עולין לירושלים – ואם כן, איך אפשר לצרפם בחדא מחתא במענה אחד?

ד. בפשטות אפשר לבאר, שבשני המאורעות ניכרת הנקודה המשותפת שבשיטת ר"ג ראב"ע ור"י מצד אחד ובשיטת ר"ע מצד השני: ר"ג ראב"ע ור"י ראו בכל מאורע את הענין הלא־טוב שבזה, ואילו ר"ע ראה גם במאורעות אלו את (התכלית ו)התוכן הטוב. ור"ע אזיל בזה לשיטתו במקום אחר²⁹, „לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד“, וכך היתה הנהגתו בפועל, כמסופר בגמרא שם³⁰.

ולפי זה אפשר לבאר הטעם ששני המאורעות הובאו בגמרא בהמשך אחד, אף שהיו במקומות וזמנים שונים כנ"ל: אין זה רק מפני ששניהם אירעו באותם התנאים, אלא מפני שבשניהם מצינו את אותה הנקודה בשיטת ר"ע – לראות בהווה בכל דבר את התועלת והטוב היוצא מזה לאחר זמן.

שם: עקיבא נחמתנו תנחם ברגלי מבשר. וראה ר"ה (כה, א) בענין אחר „בלשון הזה אמר לו (ר"י) עקיבא נחמתני נחמתני“.

(27) וכה"ה בעקידה ריש פרשתנו (שער פ"ח).

(28) וכהלשון „שוב פעם אחת“ (ועד"ז בספרי

וילקוט), ובאיכ"ר „פעם אחת“.

(29) ברכות ס, סע"ב.

(30) ועפ"ז י"ל לכאורה שזהו גם לשיטתו

בסנהדרין שם דר"ע משחק.

(31) טושו"ע או"ח סו"ס ר"ל.

(32) וגם נשנית שם „משום רבי מאיר“. אבל להעיר שהרמב"ם לא הביאו בהלכות ברכות. ובפי' המשניות ברכות שם (נד, א) מפרש זה („וכמו שהיו אומרים החכמים ברוב דבריהם כל מה דעביד מן שמאי לטב כו'“) בחייב אדם לברך על הרעה (וי"ל דמקורו מזה שבגמרא הובא זה כהמשך להנ"ל). [אבל בטושו"ע הוא ענין בפ"ע „דין קצת ברכות פרטיות“ (הכותרת בשו"ע)]. ועפ"ז אולי נרמז בלשונו בהלכות ברכות פ"י ה"ג „שאפילו בעת שייצר לו יודה וישבח בשמחה“. משא"כ בטושו"ע סי' רכב ס"ג. ודוחק. וראה לשון הרמב"ם ספ"י שם. ואכ"מ.

היושבת בטח הוא אף לטובת ישראל, כי „והלכנו באדיר יפול”³⁷; שהרי, כיון ש„הכל לפי המבייש והמתבייש”³⁸, כאשר נפילתו של הלכנו (בית המקדש) היא על-ידי מלכות אדירה דוקא, הבושה קטנה הרבה יותר.

(ובזה יומתק מה שבתשובתם לא פתחו בהדגשה שמלכות רומי החריבה את בית המקדש ועדיין היא בתוקף „בטח והשקט”) – כי, אדרבה, דבר זה הוא לטובת ישראל, באשר הוא מיקל את רגש הבושה וכו', כנ"ל).

אלא טענתם היתה: מה שרומי³⁹ היא כמצב של „בטח והשקט” בו בזמן ש„אנו בית הדום אלקיני שרוף באש”, הוא חילול שם שמים (נוסף על כך שזהו חילול שם ישראל)⁴⁰. יתר על כן: הרי כל תוקפה כו' של רומי הוא רק כדי שיקויים הכתוב „והלכנו באדיר יפול” – ואם כן, מפני מה מצבה של רומי עדיין „אדיר” והיא יושבת „בטח והשקט” גם עתה, לאחר שבית המקדש (מזה זמן) כבר שרוף?

על-דרך-זה גם במאורע השני: בראותם „שועל שיצא מבית קדשי הקדשים”, הם ראו בכך חילול שם שמים ושם ישראל: „מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת”, שאסור לשום אדם מישראל אפילו להתקרב לשם, עד שאפילו הכהן-גדול (קדש הקדשים שבישראל)⁴¹ אסור לו להכנס לשם (חוץ

היתה מפני עצם הידיעה על תוקף מלכות רומי, שהרי זאת ידעו אף בטרם הלכנו „בדרך” [יתירה מזו: עצם הליכתם לרומי³³ לבטל גזירות מעל ישראל³⁴ היא מחמת תוקף הגלות].

ועל-דרך-זה בסיפור השני: בכייתם לא היתה על עצם החורבן – ובפרט על-פי המפורש שעל החורבן קרעו בגדיהם (בלבד) עוד לפני כן³⁵ – אלא סיבת בכייתם היתה „כיון .. ראו שועל כו' התחילו הן בוכין”.

לכן שאלם ר"ע „מפני מה אתם בוכים” – מה נתחדש אצלם עכשיו, שמפני זה „התחילו הן בוכין”³⁶.

ז. ומענה התנאים לר"ע „הללו כושיים כו' יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום אלקיני שרוף באש” – פירושו:

עצם הדבר שמלכות רומי יושבת „בטח והשקט” בעיני גשמיות העולם לא תפס אצלם מקום עד כדי בכיה; אדרבה: התוקף של מלכות רומי

(33) בגמרא לפנינו „מהלכין בדרך”, אבל בספרי ובאיכ"ר „נכנסים לרומי”, וכ"ה בפשטות הכוונה בגמרא.

(34) דאל"כ איך יצאו מא"י לחו"ל, ובפרט שראבי"ע ה"י כהן וחו"ל גזרו עלי' טומאה (שבת יד, ב ואילך. ושי"ג. וראה תוד"ה ארץ – נזיר נד, ב. ועוד).

(35) דמשמע דכ, שהגיעו להר הצופים” קרעו על המקדש. ראה בהמצויין בצפ"ג כאן. וראה שם מפרש"י ברכות מט, ב. פסחים מט, א (צופים מקום שיכול לראות בהמ"ק). ברכות סא, ב. תוס' ברכות מט, ב. וראה שו"ע אדה"ז מהדו"ק סי' ג סי"א. שיח יצחק כאן.

ולהעיר שבספרי וילקוט ואיכ"ר הל' „הגיעו לצופים” (וראה דק"ס כאן), כל' רש"י ותוס' הבני"ל. ואכ"מ.

(36) וראה חדא"ג כאן.

(37) ישעי' יו"ד, לד.

(38) ב"ק רפ"ח.

(39) משתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים, ע"ז – שנאסר גם לכן נח.

(40) ראה עץ יוסף לע"י.

(41) ראה דה"א א כג, יג. וראה אמור (כא,

כלומר, גם בהצלחתה של רומי ואפילו בחילול שם שמים ושם ישראל ראה ר"ע את הטוב המסוכב עי"ז.

ועל-דרך-זה בסיפור השני: מאחר שנבואת החורבן התקיימה במדה המלאה ביותר, עד אשר שועל יוצא מבית קדשי הקדשים, הרי זה גופא הוכחה שנבואת הגאולה של זכריה תתקיים באופן הכי נעלה. לא היה לו שום ספק ח"ו בכך שהנבואה תתקיים; הספק היה רק באופן הקיום – אם יהיה בתכלית העילוי או לא⁴⁴, על-דרך שמצינו בכמה וכמה מיעודי התורה.

ועל-דרך הצמיחה שעל-ידי „שדה תחרש“ כפשוטו, שיכולה להיות בקיום „ואספת דגנך“⁴⁵ בלבד, או יתירה מזו – „מאה שערים“⁴⁶, או יתירה מזו – „חטים ככליות“⁴⁷, או יתירה מזו, כמו שיהיה רק לעתיד לבא – „ונגש חורש בקוצר“⁴⁸.

ומתוך אופן קיום נבואת החורבן (של אוריה), ראה ר"ע שגם קיום הנבואה של הגאולה יהיה באופן הכי נעלה.

עפ"ז מובן הטעם שהביא כאן דוקא את הנבואה „ציון שדה תחרש“⁴⁹:

מפעם אחת בשנה, ביום הכיפורים, ובזאת (דוקא) יבוא גו"ל, היינו שאף הוא נחשב כזר כל ימי השנה כו'⁴² – ועכשיו שועלים הלכו בו!?

כלומר, נקודת טענתם היתה: אמנם נגזר שבית המקדש יחרב וישראל יגלו, אבל למה כרוך הדבר בחילול השם שכזה, בחילול שם ישראל שכזה?! (א) הלא אין הכרח שמלכות רומי תוסיף לשבת בטח והשקט גם לאחר שבית המקדש כבר נחרב; (ב) וגם נבואת החורבן „ציון שדה תחרש“ יכולה היתה להתקיים בשאר חלקי בית המקדש, ולא דוקא במקום קדש הקדשים, מקום שאפילו הקדוש שבישראל נצטווה עליו „והזר הקרב יומת“⁴³.

ח. על כך ענה להם ר"ע: „ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה“ – הן אמת, ששיבתה של רומי בטח והשקט בעת שבית אלקינו שרוף באש יש בה חילול שם שמים וחילול שם ישראל; אבל עי"ז השכר והטובה יהיו אחר כך גם כן ביתר שאת, שהרי „ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה“.

י"טו) „והכהן הגדול מאחיו גו' כי אני ה' מקדשו“ ובת"כ שם.

(42) עפ"ז מתורצת הקושיא הג' לדעיל ס"ג שמגדיל גודל חילול שם ישראל, אבל עדיין צ"ע הלשון „מקום שכתוב בו“ ויל"פ במכש"כ מהדעות (ראה הגהות פערלא למנ"ח מצוה רלב) בדרז"ל בלפני עוור לא תתן מכשול – עצה שאינה הוגנת לו (ת"כ קדושים יט, יד. הובא בפרש"י שם. וראה ליקוטים בסוף פס"ד להצ"צ) – דאין זה שולל מקרא כפשוטו – נתינת מכשול כו'. ועד"ז י"ל ב„הזר הקרב יומת“ (אף דעפ"ז צע"ק ב' הרמב"ם וכו'). ובקמ"ק הכל זרים. (43) ראה עץ יוסף לע"ז.

(44) ראה ענף יוסף לע"ז ד"ה הייתי מתיירא.

(45) עקב יא, יד.

(46) תולדות כו, יד.

(47) תו"כ בחוקותי כו, ד. תענית כג, א. ועוד.

(48) עמוס ט, יז. ראה יל"ש עה"פ עמוס בסופו.

תענית ה, א. רש"י ב"ב טו, סע"ב.

(49) להעיר שבגמרא (וכן בדק"ס) הובא רק „לכן בגללכם ציון שדה תחרש“, אבל בע"י ספרי וילקוט הובא גם המשך הכתוב וירושלים עיין תה"ו והר הבית לבמות יער. ובאיכ"ר הובא ה' בירמ" (כו, יח) כה אמר ה' גו' וירושלים עיים תהי'.

דאורייתא דתענית יום הכיפורים, או שמא אסור לו להתענות בצום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום הכיפורים.⁵⁵ וי"ל שזהו ביאור מחלוקת ר"ע והתנאים האחרים בנוגע לחילול שם שמים ושם ישראל בהווה, שממנו יסתעף לאחר זמן עילוי גדול לישראל וקידוש שם שמים גדול יותר: ר"ג ראב"ע ור"י סבירא להו שמאחר שבהווה זהו חילול השם גדול, הנה מה שיצא מזה לאחר זמן אינו מכריע, אלא יש להתחשב במצב שבהווה; ומאחר שבהווה זהו היפך קידוש שם שמים וקידוש שם ישראל, הרי זה דבר רע עד כדי כך שמביא לידי בכיה.

אבל ר"ע סבירא ליה שגם בהווה מכריעה התוצאה שבעתיד – וזהו טעם שיטת ר"ע בענייננו, שמאחר שמתוך חילול השם וחילול שם ישראל שבהווה יסתעף אחר כך עילוי ויתרון בקידוש

הענין בחרישת שדה אינו כדי לקלקל את השדה, אלא אדרבה, החרישה מוכרחת כדי שהשדה תגיע לשלימותה – ונתנה הארץ יכולה, שכן על-ידי החרישה נעשית הצמיחה שלאחר מכן כדבעי⁵⁶; וככל שחרישת השדה היתה טובה יותר, כן תיטב הזריעה והצמיחה שלאחריה. ועל-דרך-זה בענייננו: חורבן בית המקדש הוא בדוגמת החרישה, שדוקא על-ידיה (וממנה) בא אחר כך היתרון בצמיחת הגאולה. ולכן, כאשר ראה ר"ע שהחורבן (החרישה) הגיע עד לתכליתו, עד למקום קדש הקדשים⁵¹ – היה זה הוכחה עבורו שגם הגאולה (הצמיחה) תהיה בתכלית העילוי⁵².

ט. עפ"ז יש לבאר את חילוקי הדעות במחלוקת זו של ר"ע ושאר התנאים, די"ל שהדבר תלוי בשאלה כללית שמצינו בכמה מצוות – אם יש להתחשב בהווה במצוה וחיוב שיבוא בעתיד (ולהכריע בהתאם לכך).

על-דרך הדוגמא⁵³: חולה שלדעת הרופאים לא יוכל להתענות ביום הכיפורים אם יתענה בצום גדליה – אם רשאי (וצריך) להתענות בצום גדליה שהוא חיוב מדברי קבלה⁵⁴, אף שעי"ז לא יוכל לקיים בעתיד החיוב

(55) ראה בארוכה שד"ח אסיפת דינים מע' יוהכ"פ ס"א סק"י. ושם גם הדוגמא דמפליג ג"י לפני השבת (ראה ב' הדיעות בשו"ע אדה"ז סי' רמח סי"ג). פרש"י סוכה כה, ב ד"ה שחל שביעי שמטמאין למת אף שעי"ז לא יוכלו לעשות הפסח. ועוד. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ד ובקו"א שם. שו"ת הצ"צ מילואים סי"א. יו"ד סצ"ב. וראה לקו"ש חט"ו סע"ע 453 ואילך. חט"ז ע' 398 ואילך.

ולכן הובאו דוגמאות הנ"ל דוקא, כי בדברים שחיונם נתחדש בזמן שלאח"ז י"ל (דלא כני"ל הערה 53) דאין בזה משום אין מעבירין, ראה שד"ח שם.

ולהעיר דשאלה הנ"ל י"ל גם באופן אחר קצת: אם מצות הנהוגות בזמנים מיוחדים החיוב שלהם הוא רק בשעת זמן המצוה או שכל הזמן עליו החיוב שיעשה המצוה בזמנה (ראה לקח טוב – להר"י ענגל – כלל ו' אות ג'. ועוד. לקו"ש חל"ב ע' 129-30 והערה 33. חל"ה ע' 65 ואילך ובהערות שם).

(50) ראה חדא"ג מהרש"א שבת קלט, א.

(51) ראה זח"ג (רצו, ב) דקד"ק נק' „ציון“.

(52) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 167 הערה 34 באופן אחר קצת.

(53) ולא ממש כי בזה י"ל שתלוי באין מעבירין על המצות וכיו"ב (ראה הנסמך בהערה 55).

(54) כ"כ בשד"ח שבהערה הבאה. וי"ל ע"ז בזה שהרי אפילו בנוגע לת"ב בזה"ז יש שכתבו שאינו אלא מדרבנן ולא מדברי קבלה (פנ"י פסחים נד, ב. טו"א מגילה ה, ב).

ידי איחור המצוה תוכל להתקיים בהידור ומן המובחר⁵⁹].

וגם בשאלה זו תלויה מחלוקתם⁶⁰: הדבר פשוט שישראל יקבלו שכר על היותם „עושי רצונו” וכו', ושבשעת הגאולה יהיה קידוש שם שמים ושם ישראל;

אבל השאלה היא: כאשר מלכות רומי שעובדים עבודה זרה „יושבין בטח והשקט ואנו בית כו' שרוף”, וכאשר ישנו „שועל שיצא מבית קדשי הקדשים כו' מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת”, הרי זה (כבר עתה) ענין של חילול שם שמים, שהוא חסרון בעצם הענין של קידוש שם שמים; ולעומת זה, מה שלישראל יגיע שכר נעלה ביותר ושנובאות זכריה תקויים באופן נפלא ביותר הוא ענין של הידור ותוספת (באורך ימים, בבריאות כו' – בכללותם) בקידוש שם שמים (שיבוא לאחר זמן)⁶¹ –

(59) ראה שם אם להמתין בברכת הלכנה עד מוצש"ק; להמתין בקיום ד' מינים עד ששיג מינים מהודרים; להמתין עד שיוכל לעשות המצוה בהידור יותר. ועוד.

(60) בשד"ח מכריע דזריזין מקדימין כו' דוחה הא דברוב עם כו' מש"ס דר"ה (לב, ב) – אבל ראה מ"ש מ' פ' שם, דהיינו משום דברב עם כו' אינו הידור בגוף מצוה, משא"כ בנדו"ד שההידור הוא בגוף הענין דהגאולה. וגם בנוגע לברב עם כו' י"ל שתלוי באיזו מצוה מדובר ובכמה מצות י"ל (עד"מ במילה) דהוי הידור בגוף המצוה. וראה לקו"ש ח"ו ס"ע 306 ואילך. ואכ"מ.

(61) עפ"ז יומתק שהביא הנבואה „עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים”, ראה תוס' שם דהמדובר אחר תחה"מ, והיינו שאין המדובר בהיעוד של הגאולה או של תחה"מ, דפשיטא הוא שהרי הוא יסוד באמונה, אלא שגם „ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים” – דאינו מוכרח

השם וקידוש שם ישראל בגאולה העתידה, היתה אצלו ההכרעה עפ"ז במצבו בהווה, עד כדי כך שהיה „משחק”.

י"ד. וי"ל שמחלוקתם זו תלויה גם בשאלה כללית נוספת, הנוגעת יותר⁶² לתוכן דידן:

מצוה שאפשר לקיימה בכל פרטיה, אבל עי"ז יחסר בכללות ההידור של המצוה, ומאידך אם תתקיים בהידור, יחסר פרט (שאינו לעיכובא) במצוה – מה מכריע: קיום המצוה בכל פרטיה או ההידור בכללות המצוה.

[דוגמא לזה (ולא ממש) – שאלת האחרונים⁶³ בענין ברית מילה: אם תתקיים המצוה בבוקר, לפי הכלל „זריזין מקדימין למצות”, יהיה חסרון בקיום „ברב עם הדרת מלך”, ומאידך, אם תדחה הברית לשעה מאוחרת יותר ביום, לא יהיה זה באופן של זריזין מקדימין, אבל כתוצאה מזה יקויים „ברב עם הדרת מלך”⁶⁴ – מה מכריע.

ועל-דרך-זה בכמה ענינים, כשעל-

(56) ועוד: בנדו"ד י"ל דהוי גדר מצוה אחת, קידוש השם וחילול השם. משא"כ בהנ"ל שעיקר השאלה הוא בשתי מצות – ראה במקומות שצויינו בהערה הקודמת.
(57) בארוכה בשד"ח כללים מע' ז כלל א' ג. מע' פ כלל ט. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

(58) דזריזין מקדימין הוא פרט בעושה, בהמצוה (וישכם אברהם) ועד"ז בעשייתה בזריזות (שממהרים לרוץ ולקרב ולזרוק – רשי" ד"ה אגב, פסחים סה, א). משא"כ „ברב עם” אין כל שינוי בפרטי קריאת המגילה, בהמהלה והמילה. ועוד.

היה ענין של צער והיזק, אלא שאירע לצורך טובה⁶³.

— ועפ"ז מובן שהדברים אינם בסתירה לדין האמור בגמרא⁶⁴ שמי שאירע לו דבר לא טוב, אף שאחר כך תצא ממנו טובה, „כגון שבא לו שטף על שדהו אע"פ שכשיעבור השטף היא טובה לו שהשקה שדהו"⁶⁵, צריך לברך ברוך דיין האמת, כי „השתא מיהא רעה היא"⁶⁶ —

ובחיוב „לומר כל דעביד כו", גם ר"ג ראב"ע ור"י מודים לר"ע, כנ"ל.

החידוש בנידון דידן הוא, שר"ע לא ראה רק את התוצאה הטובה שתצא לאחר זמן מן הרעה, „שועל שיצא מבית קדשי הקדשים", אלא את הרעה גופא ראה כחלק⁶⁷ והתחלה⁶⁸ של הטובה⁶⁹.

63 ראה לקו"ש ח"ב ע' 394.

64 שם ס. א. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ד.

טושו"ע או"ח סרכ"ב ס"ד.

65 לשון השו"ע שם.

66 כפרשי" ברכות שם „שמחבלת תבואה של שנה זו". ולהעיר מרמב"ם שם „שאינ מברכין על העתיד להיות אלא על מה שאירע עתה".

67 וי"ל החילוק מברכת דיין האמת שאין מברכין על העתיד להיות כמ"ש בפיה"מ שם „לפי שהעתידות ההם אפשר שיהיו או שלא יהיו". ולכן אין מברכין כו". משא"כ בנדו"ד.

68 דבהנ"ל „כל דעביד רחמנא כו" הרי המדובר בעובדא אחת (רעה), שהיא בשביל ענין אחר (טוב). משא"כ בנדו"ד „ציון שדה תחרש" שהיא התחלת פעולה שלאחרי" (וכמו בשדה כפשוטו שהיא התחלת הזריעה והצמיחה). וראה לקמן סי"ג ד"ה און דער הכרת. ועד"ז הוא החילוק בנוגע להשאלה דהווה ועתידי דלקמן סי"ב — ראה הערה 73.

69 בלקו"ש ח"ב שם נתבאר שהטעם מה ששיטת ר"ע היא „כל דעביד רחמנא לטב עביד" ולא כהנהגה דנחום איש גום זו — „גם זו לטובה"

ולכן: לר"ג ראב"ע ור"י, מאחר שעכשיו ישנו חסרון בעצם הענין של קידוש השם (ואף שבלאו הכי אין לאחר החורבן קידוש שם ישראל וקידוש שם שמים, הרי יכול הדבר להיות שלא באופן של חילול), הנה מה שלאחר זמן יסתעף מזה הידור והוספה בקידוש השם אינו נוגע, וממילא „התחילו בוכין".

אבל שיטת ר"ע היא שההידור בכללות המצוה מכריע לגבי פרט במצוה — ולכן ההידור הנוסף שלאחר זמן בכללות ענין קידוש השם גובר על החסרון שישנו עכשיו בעצם הענין של קידוש השם, ולפיכך היה „משחק".

יא. זהו הביאור בכללות, ובפרטיות יש צריכותא וחיידוש בסיפור השני ביחס לראשון בכל שלשת הפרטים הנ"ל: כל דעביד רחמנא לטב עביד; אם יש להתחשב בהווה בתוצאות שיבואו לעתיד; פרט במצוה אם מכריע הידור בכללות המצוה.

דברי ר"ע „כל דעביד רחמנא לטב עביד" פירושם, שבהווה זוהי רעה, אלא שהמכוון בזה הוא „לטב". וכנראה מן הדוגמא המובאת בגמרא⁶² בנוגע לר"ע עצמו: מכך שלן בלילה בשדה ולא בעיר, איבד את חמורו ותרנגולו וכבה נרו, יצאה לאחר מכן טובה של הצלת הנפש; היינו, שהמעשה עצמו

והוא היפך טבע הרגיל. משא"כ ילדים וילדות. ועפ"ז מובן מה שבגמרא (וכ"ה בע"י, ספרי ויל"ש) הובא רק כתוב זה. אבל להעיר שבאיכ"ר א"י „וכתיב בתרי' ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות כו".

62 ברכות ס, סע"ב.

אבל אין זה באופן שהרעה עצמה היא חלק והתחלה של הטובה⁷².

יב. על-דרך-זה הוא בשתי השאלות האחרות:

לפי הסברא שהתוצאה שבעתיד מכריעה את אופן פעולת המצוה שבהווה, וכן לפי הסברא שההידור בכללות המצוה מכריע את הפרט שבמצוה עצמה, טעם הדבר הוא (בכללות) כי ישנו דבר אחר המכריע וגובר, היינו, שאכן ישנו חסרון בפעולה שבהווה או חסרון לגבי הפרט שבמצוה, אלא שהמעלה שבעתיד או ההידור בכלל גוברים על החסרון ומכריעים אותו. וכן הוא (בכללות) בסיפור הראשון.

אבל בנידון דידן, בסיפור השני, הרי לדעת ר"ע אין זה רק בגדר דבר המכריע, אלא שראה ר"ע בפעולה שבהווה וכו' רק את המעלה שבעתיד. היינו, שאת ההידור של קידוש שם שמים ושם ישראל שיגיע לעתיד רואה ר"ע כאילו התחיל כבר בפעולה

וזאת על-פי מאמר רז"ל על הפסוק⁷³ כילה ה' את חמתו – „על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על בני ישראל“, אשר מטעם זה לא נאמר באסף „בכי לאסף“ אלא „חמור לאסף“; ומתי ועל-ידי מה „כילה (לגמרי) חמתו“? – על-ידי ש„שועלים הלכו“ מבית קדשי הקדשים („וירושלים עיין גו⁷⁴“).

ואילו בסיפור הראשון, אף שגם בו היה ר"ע „משחק“, ויש גם בו חידוש ביחס לכלל „כל דעביד רחמנא לטב עביד“,

[כי שם מדובר: (א) בעצם האמירה והידיעה שהדבר הוא „לטב“, אבל מבלי לדעת מהו ה„טב“, שאינו ניכר ונגלה; (ב) ברעה אשר „לטב עביד“, אבל גם אילו כל הענין לא היה בא לעולם מלכתחילה, היה זה „טב“, וכמו בדוגמא ממעשה דר"ע, שאף אילו לא היו לו מלכתחילה חמור ותרגול כו' היה ניצול; משא"כ בנידון דידן, „מה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה“ – היינו: (א) ר"ע רואה מהו הטוב שבזה – „כך“; (ב) עי"ז מתוספת תועלת ומעלה יותר מאשר בלאו הכי].

72 וי"ל ע באיזה אופן הוא זה ד, ר"ע משחק" בסנהדרין (קא, א) דפשיטא שזהו באופן נעלה מ, כל דעביד רחמנא לטב עביד" דהרי „ר"ע משחק . . שמח“. ובפשוטו הרי"ז כסיפור הא' דכאן „ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח כו" (ראה פרש"י שם „ושכרו משתמר להבא לכך אני שמח“). אבל י"ל שזהו מטין „כילה חמתו“ בעוה"ז. או י"ל (וראה לקמן שם „נענה ר"ע ואמר חביבין יסורין כו" (ד) הוא ע"ד אשר יאהב הוי' יוכיח (משלי ג, יב. וראה ברכות ה, א) וכהפ"י שזהו חסדים מכוסים ונעלים מחסדים גלויים (ראה תניא פכ"ו. אגה"ק סי' יא). ולפי"ז הרי"ז כסיפור הב', אבל להעיר שבזה לא מצינו שיאמר עקיבא ניהחמנתי. ראה לקמן בפנים. וראה שם לקמן „אמר להם סמכוני ואשמעה כו"“.

(תענית כא, א. סנהדרין קח, ב) שזה עצמו טוב, כי רע"ק ה"י תלמידו דנחום איש גם זו, ולכן בדורו (שחושך הגלות נתגבר) אא"פ לראות בגילוי בכל ענין הטוב שבזה, אבל זהו בנוגע להנהגה דכל אדם; וכל דעביד רחמנא, משא"כ בנדוד"ש שהמדובר בדבר הנוגע לכללות עם ישראל; יסודי וכללי – גאולת ישראל והשכינה (ושיש עי"ז נבואה מפורשת כדלקמן בפנים) י"ל דאפשר לראות בגלוי הטוב שבזה.

70 איכה ד, יא. איכ"ר שם.

71 ראה הערה 49.

הכהן ואת זכריה בן יברכיהו כו' תלה הכתוב כו": בכתוב עצמו נאמר שאין אלו שני ענינים נפרדים, אלא חד הם – וכמו גדר העדות (אשר על-פי שני עדים – נעשית מציאות אחת של עדות⁷⁴), נבואתו של זכריה ונבואתו של אוריה עדות אחת הן⁷⁵.

משא"כ בסיפור הראשון, שר"ע היה „משחק" מצד הטעם „מה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה", לא היה זה אלא לשיטת ר"ע, ואילו שאר התנאים החזיקו בדעתם. ובפרט שבסיפור זה יש צורך ללמוד ולראות את המעלה והטוב שבענין אחד („עושי רצונו") מענין אחר („עוברי רצונו") – ועל כך לא הביא להם, כבסיפור השני, ראייה מן הכתוב (שממנה ניתן היה ללמוד במכלל-שכן בנוגע לסיפור הראשון).

יד. עפ"ז יש לבאר הטעם ששמותיהם של כל התנאים פורטו בגמרא, כי עי"ז מובן הטעם והסיבה של חילוקי הדעות שביניהם: ר"ג היה נשיא – ישראל (משבט יהודה), ראב"ע היה כהן – דור עשירי לעזרא⁷⁶, ר"י

שבהווה – באותה הפעולה הנראית כחסרון בקידוש השם ושם ישראל⁷³.

יג. וזהו הטעם שאמרו לו „עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו" דוקא במאורע השני ולא במאורע הראשון: בדעת ר"ע בפירושו הענין „שועל שיצא מבית קדשי הקדשים" יש חידוש לגבי דעת שאר התנאים ש„התחילו הן בוכין" – בשני ענינים, בדרך „לא זו אף זו": הם, לפי דעתם, ראו בזה ענין של היפך הטוב המעורר לבכיה, ואילו דעת ר"ע היא, שלא זו בלבד שיש להסתכל על הענין הטוב (קידוש שם שמים ושם ישראל בתכלית השלימות) העתיד לצאת מזה, אלא אף יתירה מזו – העילוי והתועלת שיהיו עי"ז בגאולה אינם כדבר אחד המושג על-ידי דבר שני (שאינו טוב), אלא הכל ענין אחד – „ציון שדה תחרש"; בחורבן עצמו ישנה המעלה של חרישת השדה, שהמשכה הוא זריעה וצמיחה.

וזהו הנחמה הכפולה: א) המעלה וההידור שבעתיד; ב) העילוי והנחמה נמצאים בפעולה שבהווה.

וההכרח על זה הוא – „דכתוב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה

(74) להעיר מוטסה (ב, רע"ב. וש"נ) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים כו'.

(75) וי"ל שזהו ע"ד מ"ש הרמב"ן לך (יב, ו. וראה לבוש לרקנטי לך שם. דרשות הר"ן דרוש ב') שהטעם שבכמה נבואות מצינו שהקב"ה ציוה לעשות פעולות גשמיות בכדי שהנבואה תתקיים בגשמיות. ועד"ז י"ל בנדו"ד, שכשראה „ציון שדה תחרש" הרי התחילה הנבואה להתקיים בגשמיות וא"כ „בידוע שנבואתו של זכרי מתקיימת".

(76) ברכות כז, ב.

(73) וע"ד שיש להמתין לעשות המצוה באופן יותר משובח דאין בזה משום אין מעבירין – משא"כ במצות שונות – שו"ת חכ"צ סי' קו בסופו. וראה לשון אדה"ז שו"ע סי' צד ס"ה „ואין בזה משום אין מחמיצין את המצות וזריזים מקדימין למצוה כיוון שמתכוין כדי לקיים מצוה מן המובחר", והיינו שההמתנה גופא היא חלק מההכשרה וחביבות המצוה (משא"כ בשו"ע שם ס"ה, ס"ד, שמצוה מן המובחר שם היא לא במצוה זו עצמה, אלא להקדים מצוה תדירה. ולכן בזה אמרינו „אין משהין את המצוה" תתפלין). ואכ"מ.

לו הדבר שהתחיל ללמוד תורה באופן המבואר בדברי רז"ל⁸².

טו. עפ"ז י"ל שזוהי גם ההסברה ביתרון והמעלה דהנחמה בכפליים (נחמו נחמו עמי) על כללות הגלות והחורבן באופן ד"לקו בכפליים": התוכן ד"לקו בכפליים" הוא בזה, שנוסף על עצם החורבן והגלות (והיפך קידוש שם שמים ושם ישראל בזה), ישנו גם חילול שם שמים ושם ישראל ביותר – יותר מאשר ע"י עצם החורבן והגלות (וכנ"ל, ע"ד המסופר בסיום מסכת מכות הנ"ל, "הללו משתחוים כו' יושבים בטח והשקט ואנו כו' שועל שיצא מבית קדשי הקדשים").

ובהתאם לזה גם הנחמה היא בכפליים: נוסף על הנחמה בזה שמתגלה התועלת והטובה דעצם החורבן והגלות – שכל זה לא הי' אלא כדי לזכות לגילויים דהגאולה העתידה – יתגלו גם המעלה והעילוי שבהוסיפה ("לקו בכפליים" בחורבן ובגלות (וזה גופא באופן של "נחמה בכפליים")⁸³,

(82) עוד י"ל: שר"ע הי' בן גרים אשר מתייחס בעיקר לא, "לאברהם יצחק ויעקב (ישראל) כ"א למי – שאמר והי' העולם" (תשובת הרמב"ם לר' עובדי' גר צדק (רמב"ם – נ"י. תש"ז – בהוספות לח"א סי' יט. תשובות הרמב"ם ירושלים (כרך ב') סרצ"ג), ולכן בכל ענין הי' מפרש גדרו מצד הקב"ה: בהווה ראה את העתיד – דלגבי הקב"ה הי' הוה ויהי' כאחד (שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א)); בכל דבר ראה בזה, "דעביד רחמנא" וא"כ הרי זה טוב דאין רע יורד כו'. משא"כ בר"ג וראב"ע ור"י – בני"י – מפרשים כמו שהוא בגדר דישאל, ראה הגש"פ (קה"ת, תשמ"ו ושלאח"ז) ע' תסה ואילך – הדרן (הא') דמס' פסחים במחלוקת דרע"ק ור"י.

(83) להעיר דכפלים פירושו לא רק שתי פעמים אלא – בכ"מ – גם באופן דאי"ע, וע"ד

היה לוי (מן המשוררים)⁷⁷, ואילו ר"ע היה בן גרים⁷⁸.

ובפשטות, מי יכול לראות (ולפעול) בלעומת-זה, בצד ההיפך דקדושה, את ביטול הרע שבו אפילו בעודו בתקפו, ואת המעלה והתועלת בענין החורבן באופן של נחמה בכפלים – דוקא מי שבו עצמו התקיימו הדברים באופן כזה (על-דרך מה שכתוב בגמרא⁷⁹ שעובדיה דוקא הוא שהתנבא על מפלת אדום, כי "עובדיה גר אדומי היה והיינו דאמרי אינשי מניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא"), משא"כ בן ישראל – הן כהן הן לוי והן ישראל – אינו יכול לראות זאת מעצמו, ועברו זהו חידוש.

ועל-דרך-זה בחילוק בין שיטותיהם בהלכה, בשאלה מה מכריע – ההווה או העתיד, פרט במצוה או הידור בכללות המצוה: דוקא ר"ע, שבנוסף להיותו בן גרים, אף הוא עצמו התחיל ללמוד תורה רק בהיותו בן ארבעים⁸⁰ – לו היה מביט על מצבו וענינו בהווה ומתחשב בכך, לא היה מגיע למעלת ר"ע⁸¹. דוקא מפני שראה את התוצאה והמעלה שיכולים לבוא (ואכן באו לו) בעתיד, וראה זאת בבירור ובוודאות כראיית "אבנים שחקו מים"^{81*} – גרם

(77) ערכין יא, ב. וראה ע"ד הנ"ל במפרשי המשניות מע"ש פ"ה מ"ט.

(78) סדר הדורות בערכו. וש"נ.

(79) סנהדרין לט, סע"ב.

(80) אדר"נ פ"ו, ב. וראה פסחים מט, ב. וראה שיטה מקובצת בשם ריטב"א כתובות סב, ב דמקודם לא הי' צנועי ומעלי.

(81) ובא לזה ע"י הק"ו – כבסוגיין: ומה כו'

עאכו"כ – דאבנים שחקו מים – אדר"נ שם.

(81*) אדר"נ שם.

להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונב שנה כמנין ונושנתם והוא הקדים והגלם לסוף ח' מאות וחמשים והקדים ב' שנים לונושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון וזהו שנאמר⁸⁸ וישקוד כו' צדקה עשה עמנו שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה". והיינו, לא רק המעלה והתועלת דהגלות גופא, כהמשך הכתוב שע"ז, "ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו גו' ושבת עד ה' אלקיך גו"⁸⁹, אלא גם העילוי דקדמת הגלות, שהקדימה מבטלת את "אבד תאבדון".

וע"י מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות נזכה בגלוי ממש ל"נחמו נחמו", ולמעלה מזה – ל"אנכי אנכי הוא מנחמכם", בביאת משיח צדקנו.

(משיחות כ' מנ"א, ש"פ עקב, ש"פ ראה תשל"ד)

(88) דניאל ט, יד.

(89) ד, כט-ל.

היינו, שלא זו בלבד שיוכר ויורגש שכדאי הוא כל גודל הירידה והגלות ובלבד שנזכה להוספה וההידור בזמן הגאולה, אלא יורגשו גם הטובה והמעלה שבהוספה בחורבן ובגלות גופא – ועל זה נאמר⁸⁴ "אודך ה' כי אנפת בי".

ועפ"ז י"ל הרמז דענין הנחמה בפרשתנו, כדברי רז"ל⁸⁵ (שהובאו בפירוש רש"י על התורה) בנוגע להודעת⁸⁶ הכתוב "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ גו'", אשר רמז⁸⁷

הפי' במדרש (שמו"ר רפ"ו) כפליים לתושי' (איוב יא, ו). ולהעיר דאותיות כפולות רומזי' לגאולה (פדר"א פמ"ח. יל"ש לך רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גו' לך תרכ"ז, שהשייכות דאותיות כפולות לגאולה היא לפי שאותיות כפולות הם מבחי' הטוב, שלמעלה מהגבלה.

(84) ישעי' יב, א.

(85) סנהדרין לח, א.

(86) ד, כה.

(87) לשון רש"י.

